

AVGRÄNSNING AV MKB OCH FORTSATT ARBETE

Miljöbedömning av Stadsutvecklingsplan/FÖP för Haninge stad i Haninge kommun

Handen 2016 (Bild från stadsutvecklingsplanen/FÖPen)

2017-01-16

Området för stadsutvecklingsplanen/FÖPen avgränsas till Handen, Vega och delar av Brandbergen (Bild från Stadsutvecklingsplanen/FÖPen).

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 BEHOV AV MILJÖBEDÖMNING	3
1.2 SYFTE MED AVGRÄNSNINGS-PM.....	3
2. PLATSENS ÖVERGRIPANDE FÖRUTSÄTTNINGAR	4
3. BESKRIVNING AV FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN (FÖP) FÖR HANINGE STAD	5
4. PRELIMINÄR AVGRÄNSNING AV MKB:N	7
4.1 TIDSMÄSSIG AVGRÄNSNING	7
4.2 GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	7
4.3 NIVÅAVGRÄNSNING	7
4.4 AVGRÄNSNING AV ALTERNATIV	7
4.5 AVGRÄNSNING I SAK.....	8
5. INLEDANDE MILJÖBEDÖMNING	9
5.1 RISKER OCH STÖRNINGAR	9
5.2 GRÖN- OCH BLÅSTRUKTURER	12
5.3 REKREATION OCH STADSMILJÖ.....	16
6. FORTSATT ARBETE MED MILJÖBEDÖMNING OCH MKB	18
6.1 FÖRDELAR MED EN ÖVERGRIPANDE MKB.....	18
6.2 METODIK FÖR BEDÖMNINGAR I MKB:N.....	19
6.3 OSÄKERHETER	19
6.4 BEHOV AV FORTSATT UTREDNINGAR	19
7. REFERENSER	21

1. Inledning

Haninge kommun har tagit fram ett förslag till stadsutvecklingsplan för Haninge stad. Planen innefattar stadsdelarna Handen, Vega och delar av Brandbergen. Arbetet med stadsutvecklingsplanen har skett i dialog med olika intressenter som t.ex. Haningebor, fastighetsägare, förtroendevalda och myndigheter. Stadsutvecklingsplanen ska visa vilka kvaliteter och funktioner staden står inför och innehålla samt säkerställa att en framtida förändring av stadens mark- och vattenanvändning leder staden mot en långsiktig hållbar tillväxt och förverkligande av visionen. Under arbetets gång har det blivit tydligt att stadsutvecklingsplanen bör få en status i form av en fördjupad översiktsplan (FÖP). I detta PM kommer därför begreppet FÖP att användas i samtliga avsnitt som följer, istället för begreppet stadsutvecklingsplan

Enligt 6 kap 11 § miljöbalken ska det göras en miljöbedömning av en plan eller ett program om dess genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Inom ramen för miljöbedömningen ska det upprättas en miljökonsekvens-beskrivning (MKB). Översiktsplaner och fördjupningar av denna omfattas i princip alltid av kravet på miljöbedömning enligt 6 kap 11 § miljöbalken.

FÖPen är ute på samråd under perioden december 2016 till mars 2017.

1.1 Behov av miljöbedömning

Enligt miljöbalken 6 kap. 11 § ska en miljöbedömning genomföras om planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Översiktsplaner och därmed fördjupande översiktsplanen ska

generellt alltid miljöbedömmas då de som oftast anger riktlinjer för en rad tillstånd och flera efterföljande detaljplaner.

Inom ramen för en miljöbedömning ingår ett antal steg varav ett är att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) där den betydande miljöpåverkan som planens genomförande kan antas medföra identifieras, beskrivs och bedöms. Innan omfattningen och detaljeringsgraden av MKB:n bestäms ska kommunen samråda med den eller de kommuner som berörs av planen samt länsstyrelsen.

Fortsättningsvis bör arbetet med miljöbedömningen vara upplagt så att det sker parallellt med översiktsplanarbetet. Denna växelverkan mellan planarbetet och arbetet med miljöbedömningen möjliggör en ökad hänsyn till miljöfrågor och en ökad möjlighet till att påverka planens utformning i en miljömässigt god riktning. Syftet är att miljöbedömningen ska vara en levande process som ska kunna påverka planarbetet fram till antagande.

1.2 Syfte med avgränsnings-PM

Detta avgränsnings-PM syftar till att uppfylla miljöbalkens krav på samråd med Länsstyrelsen om miljöbedömningens avgränsning. Avgränsnings-PM upprättas utifrån kommunens framtagna underlagsmaterial, lagtexter, FÖP:ens viljeinriktning och finns tillgängligt i samband med att FÖP:en är ute på samråd. I denna PM framgår förslag till MKB:ns avgränsning, innehåll, omfattning och detaljeringsgrad. Syftet är vidare att göra en inledande analys av FÖP:ens karaktär samt områdets förutsättningar kopplade till miljö, hälsa, säkerhet och hushållning med naturresurser. I denna PM har ämnesområden identifierats och formulerats till strategiska nyckelfrågor som MKB:n kommer att analysera och bedöma. Här beskrivs vilka frågor som kommunen kan påverka inom ramen för

FÖP-arbetet. Dessa frågor har diskuterats med kommunens projektgrupp för planarbetet. Även osäkerheter har avgränsats.

Utöver saklig avgränsning föreslås hur MKB:n avgränsas tidsmässigt, geografiskt samt vilka rimliga alternativ som bör bedömas inkl. definitionen av nollalternativet. I denna PM görs därmed både en avgränsning av de betydande miljöaspekterna men även en beskrivning av avgränsning av relevant tidsaspekt samt en geografisk avgränsning. Enligt 6 kap 12 § miljöbalken ska rimliga alternativ med hänsyn till planens/programmets syfte och geografiska räckvidd identifieras, beskrivas och bedömas. Även ett förslag till nollalternativ beskrivs, d.v.s. trolig utveckling om FÖPen inte kommer till stånd.

2. Platsens övergripande förutsättningar

FÖPen omfattar de geografiska områdena Handen, Vega och delar av Brandbergen. Idag bor det drygt 18 000 personer i dessa områden som tillsammans utgör Haninge stad.

Handen är centralort i Haninge kommun. Under 1950- och 60-talet byggdes Handen ut från ett område med villa- och fritidshus till ett tättbebyggt samhälle. Handen ingår tillsammans med Vega i en av Stockholms läns utpekade regionala stadskärnor och en stor del av kommunens bebyggelseutveckling kommer den närmaste tiden att ske i Handen. Handen har ca 11 500 invånare och är den centrala stadsdelen i Haninge kommun. Handen domineras av flerfamiljshus. I de norra delarna finns viss småhusbebyggelse. Från Handen finns kollektivtrafikförbindelser i form av pendeltåg och buss. Med

pendeltåg tar det ca 25 minuter till Stockholm central och drygt 40 minuter till Nynäshamn. Med bil tar det cirka 20 minuter till Stockholm. I centrala Handen finns ett stort inomhuscentrum med bland annat butiker och restauranger. I Handen ligger friluftsområdet Rudan. I skogen där finns bland annat ett ljussatt motionsspår. I området finns två sjöar; Övre och Nedre Rudan. Övre Rudan ligger bredvid pendeltågsstationen och erbjuder stora grönområden för picknick, lekplats, badstrand och bryggor. Nedre Rudan ligger cirka 400 meter söderut.

Vega ligger i norra delen av Haninge och växte fram på 1940-talet när det byggdes fritidshus i området. I Vega ligger Kolartorps naturreservat med så kallade jättegrytor. Här finns även naturvärden av länsintresse i form av gamla, friska och torra barrskogar. I Vega ligger Norrby gårde som är viktigt ur ett dagvattenperspektiv då gårdet naturligt renar och fördröjer dagvattenflödet. Idag ingår Vega, tillsammans med Handen, i Haninges regionala stadskärna. I Vega kommer den största delen av Haninges bebyggelseutveckling ske fram till år 2030. Bland annat planeras här för en ny pendeltågsstation och trafikplats.

Brandbergen ligger i höjd med Handen öster om väg 73. I de centrala delarna av Brandbergen finns flerbostadshus med blandade upplåtelseformer medan bebyggelsen runtom består av rad- och småhusområden. I väster ligger två företagsbyar. Brandbergen har även ett lokalt centrum med både kommersiell och offentlig service. Brandbergsparken är ett viktigt grönstråk. Grönområdet söder om Brandbergen är identifierat som ett så kallat svagt grönt samband, det vill säga ett smalt parti i Stockholmsregionens sammanhängande system av gröna kilar.

3. Beskrivning av fördjupad översiktsplan (FÖP) för Haninge stad

I FÖPen redovisar Haninge kommun ambitioner och möjligheter att på lång sikt bygga ut och omvandla Handen, Vega och delar av Brandbergen till en medelstor stad. FÖPen har två målbilder/scenarier. En för år 2030 där Haninge kommun bedömer att staden har uppemot 30 000 invånare och en för år 2050 med som mest 60 000 invånare. Planen ska tillgodose efterfrågan både vad gäller bostäder, lokaler för näringsliv samt olika typer av service och utrymme för kultur och fritidsaktiviteter.

FÖPen ger ramarna och är vägledande för kommande detaljplaner samt investeringar i offentliga miljöer, verksamheter och infrastruktur.

FÖPen anger riktlinjer och är kommunens ambitioner för utvecklingen av Haninge stad.

FÖPen ska säkerställa att framtida förändring av stadens mark- och vattenanvändning leder staden mot en långsiktigt hållbar tillväxt och förverkligande av visionen samt konkretiserar översiktsplanens ambitioner och inriktningarna.

Haninge stads vision:

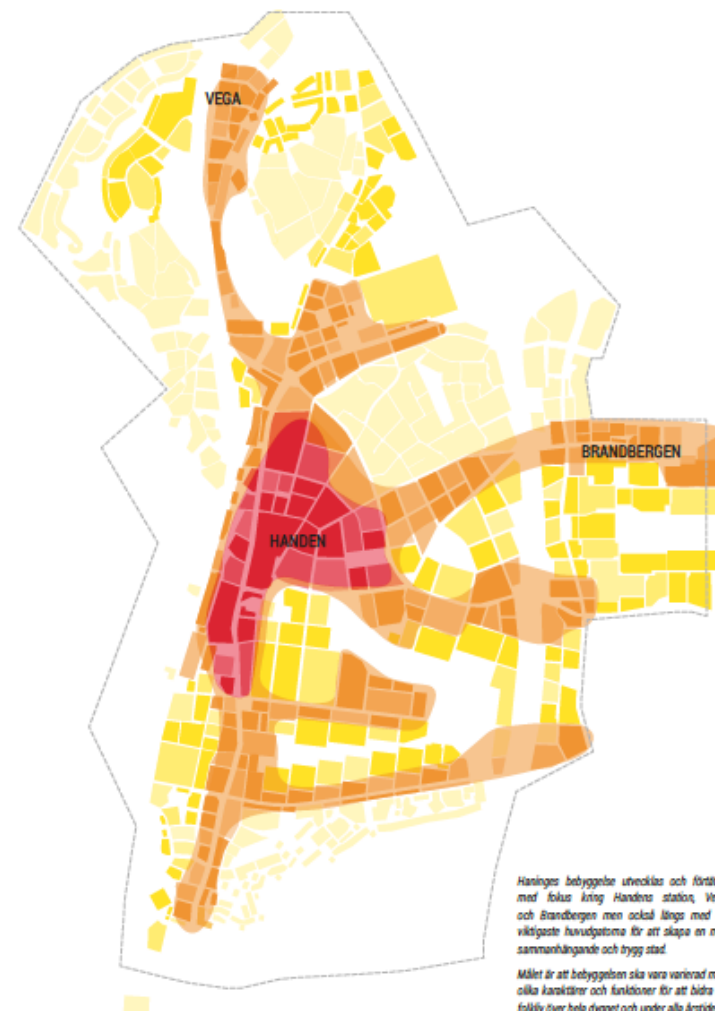
Välkomnade och livfulla Haninge

Haninge stad är till för dig som värdesätter det urbana men vill ha nära till naturen och djuren. Haninge utvecklas till ett dynamiskt centrum för utveckling, umgänge och återhämtning. Tillsammans gör vi Haninge stad, till en plats där vi kan leva det goda stadslivet i nära harmoni med natur och skärgård. Här kan du leva det enkla livet tillsammans med din partner, själv, med din familj eller dina vänner. Med utbud och service som en större stad kan du här göra medvetna val och leva ett hållbart liv. Städer ger mer än de tar – i Haninge fyller vi på med energi, gemenskap och frisk luft.

För att nå visionen pekar planen ut tre strategier: *tät och blandad, sammankopplad och nära* och *grön och livfull*. Under respektive strategi beskrivs sedan delstrategier.

Vision Haninge 2050: Staden byggs upp av ett finmaskigt och lättorienterat gatunät med tydliga hierarkier och sekvenser av starka publika platser och gröna rum. Bebyggelsen är tätast nära kollektivtrafiknoderna och det finns stora gröna ytor för rekreation (Stadsutvecklingsplanen/FÖPen).

Haninges bebyggelse utvecklas och förstärks med fokus kring Handens station, Vega och Brandbergen men också längs med de viktigaste huvudgatorna för att skapa en mer sammanhängande och trygg stad.
Målet är att bebyggelsen ska vara varierad med olika karaktärer och funktioner för att bidra till folkliv över hela dygnet och under alla årstider.

4. Preliminär avgränsning av MKB:n

4.1 Tidsmässig avgränsning

Miljöbedömningens avgränsning i tid kommer till stor del att följa den tidsaspekt som den nya Fördjupade översiktsplanen (FÖPen) har, det vill säga år 2030 med utblick till 2050. I de fall där effekter och konsekvenser kan uppkomma i ett ännu längre tidsperspektiv kommer även de beaktas. Exempelvis kan detta gälla klimatförändringar. Förslagsvis kommer miljöbedömningen att bedöma två alternativ där det ena alternativet bedöms utifrån år 2030 och det andra alternativet utifrån 2050.

4.2 Geografisk avgränsning

Miljöbedömningen avgränsas i huvudsak till att belysa konsekvenser inom planområdet, dvs Handen, Vega och delar av Brandbergen. Dock har flera miljöaspekter en stark koppling till omkringliggande områden i kommunen och kanske även omkringliggande kommuner varpå miljöbedömningen, där det lämpar sig, även kommer att belysa konsekvenser utanför planområdets gränser. Det kan även bli aktuellt att belysa konsekvenserna för särskilda geografiska delområden inom planområdet mer specifikt.

4.3 Nivåavgränsning

Konsekvenserna kommer huvudsakligen att bedömas översiktligt med utgångspunkt i FÖPens detaljeringsgrad. I efterföljande

detaljplaner kommer därför vissa miljöfrågor komma att behöva utredas mer på djupet.

4.4 Avgränsning av alternativ

Två etappvisa utbyggnader

Enligt 6 kap. 12 § miljöbalken ska rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd också identifieras, beskrivas och bedömas i en MKB för en plan som kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

FÖPens stora förändring tar många år att genomföra och beror till stor del på många olika aktörers agerande och hur den ekonomiska konjunkturen varierar över tid. I planen presenteras därför två målbilder. En för år 2030 där kommunen bedömer att staden har uppemot 30 000 invånare och en för år 2050 med som mest 60 000 invånare. Idag bor det drygt 18 000 personer i det som tillsammans utgör Haninge stad.

För att uppfylla miljöbalkens krav på alternativredovisning föreslås att även MKB:n beskriver konsekvenser utifrån de två tidsatta scenarierna, dvs. att man jämför konsekvenserna utifrån det två etappvisa utbyggnader i tid, dvs år 2030 och år 2050 där år 2050 innebär en fördubbling i antalet invånare från år 2030.

MKB:n ska även innehålla en beskrivning av miljöförhållanden och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs, ett så kallat nollalternativ. Nollalternativet bör innefatta redan antagna planers planerade bebyggelseutveckling. Då Haninge i november 2016 antagit en ny översiktsplan (Översiktsplan 2030) bör nollalternativet även innefatta den exploateringen som den nya översiktsplanen tar

höjd för. Då planen är en fördjupad översiktsplan av den nyss antagna ÖPn kommer nollalternativets bebyggelseutveckling (dvs. en utveckling likt ÖPn) och FÖP:ens bebyggelseutveckling bedömas som snarlika. Nollalternativet kan därmed anses redan hanteras inom ramen för de två etappvisa utbyggnaderna som FÖP:en medger. En mer detaljerad beskrivning/definition av nollalternativet kommer att presenteras i den kommande MKB:n.

4.5 Avgränsning i sak

Enligt miljöbalken 6 kap. 13 § ska en miljökonsekvensbeskrivning avgränsas till den mest betydelsefulla påverkan på människa och miljö som planens genomförande kan antas medföra.

Diskussion om vilka miljöfaktorer som MKB:n ska fokusera på tar avstamp i tidigare genomförda utredningar inom området samt gällande lagkrav. Nedan redovisas avgränsningen av de miljöaspekterna som MKB:n bör omfatta. Vidare beskrivs i text nedan (kap. 7) övergripande förutsättningar och en kort inledande bedömning kring de miljöaspekter som bedöms som viktiga att lyfta fram, beskriva och konsekvensbedöma mer ingående i kommande miljöbedömning och MKB.

Miljöaspekter:

- **Risker och störningar**
 - Utsläpp till luft
 - Buller
 - Risker med farligt gods m.m.
 - Markföroreningar

- **Grön- och blåstrukturer**
 - Biologisk mångfald och grönstråk
 - Dagvatten och klimatanpassning
 - Klimatpåverkan
 - Strandskydd
- **Rekreation och stadsmiljö**
 - Rekreation och friluftsliv
 - Kulturmiljö och stadsbild

5. Inledande miljöbedömning

5.1 Risker och störningar

Utsläpp till luft

Förutsättningar

För luftmiljön finns miljö kvalitetsnormer (MKN) för bl.a. kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, bly och partiklar. Den av de normer som långsiktigt är svårast att uppfylla i stadsmiljöer, bedöms vara den för partiklar, men också de för kvävedioxid kan behöva uppmärksammas. Partikelhalterna (PM10) lokalt i Stockholmsregionen beror till största delen på att slitagepartiklar från bl.a. vägbana, däck och bromsar som virvlar upp under senvintern och våren när vägbanorna torkar upp. Avgaspartiklarna utgör en mindre del av PM10-halten men är av stor betydelse för hälsan. PM10-halten lokalt består också till relativt stor del av de partiklar som finns i bakgrundsluften. Från den 1 januari 2010 gäller även miljö kvalitetsnorm för partiklar PM 2,5. Dessa mindre partiklar härrör främst från förbränningsprocesser till följd av fordonstrafik och energiproduktion, slitage men även långdistanstransporterade partiklar har stor betydelse.

Den största utsläppskällan i Haninge är fordonstrafiken. När det gäller luftföroreningar förekommer höga partikelhalter (PM10) främst längs med väg 73 där miljö kvalitetsnormen för PM10 periodvis överskrids eller ligger nära normen. Detta främst i norra delen av kommunen och planområdet. Halterna av kvävedioxid

(NO₂) är relativt höga längs väg 73 med normvärdet innehålls (SLB, luftföroreningskarta år 2015).

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Den fördjupade översiktsplanen (FÖPen) kan komma att innebära en ökning och omfördelning av trafikmängderna. I täta och mer slutna gaturum, som FÖPen innebär, utvädras inte föroreningarna lika bra som i mer öppna gatumiljöer. Även en ökad befolkning innebär ökad biltrafik med större risk för sämre luftkvalitet. I Handen, där den största exploateringen sker, finns t.ex. risk för bristfällig genomluftning vilket kan leda till lokalt försämrade miljöer. Inom ramen för det fortsatta arbetet med FÖPen och MKB:n bör en mer detaljerad analys av luftföroreningar tas fram. Denna utredning bör innehålla spridningsberäkningar för halter av partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂). Antingen görs denna analys för hela planområdet alternativt för de gaturum där störst risk finns att någon miljö kvalitetsnorm överskrids. Kompletterande analyser och beräkningar bör göras längs de mest hårt trafikerade gatorna med bebyggelse. Bland annat är det betydelsefullt att studera hur variabla hushöjder och gaturumsbredder påverkar halterna samt åtgärder/anpassningar av stadsmiljön för att i största möjligaste mån skapa möjligheter att minska luftföroreningsproblematiken inom den nya och tätare stadsdelen.

I MKB:n bör även hänsyn tas till verksamheter som kan innebära risker kopplat till utsläpp till luft.

Buller

Förutsättningar

Miljökvalitetsnormen för buller gäller omgivningsbuller från alla vägar, järnvägar, flygplatser, tillståndspliktiga hamnar samt vissa större utpekade industrigrenar i de största kommunerna.

Miljökvalitetsnormerna bedöms utifrån en allmänt hållen värdering om bullrets effekter på människors hälsa.

I Haninge återfinns en bullerproblematik bland annat utmed de större trafiklederna samt i tätbebyggda områden. En bullerkartering av befintliga förhållanden i kommunen färdigställs i början av 2017.

Nya riktvärden

Nya riktvärden för trafikbuller trädde i kraft 1 juni 2015 och kan tillämpas för planer som påbörjats efter 1/1 2015. Dessa riktvärden skulle i detta projekt ge lättnader för smålägenheter med högst 35 m² yta. Smålägenheter kan förläggas mot sida med högst 60 dB(A) ekvivalent ljudnivå. För större lägenheter gäller avstegsfall B enligt tidigare. När det gäller buller på uteplats fås skärpta riktvärden i båda fallen, högst 70 dB(A) maximalnivå och 50 dB(A) ekvivalentnivå.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Den fördjupade översiktsplanen (FÖPen) innebär ny bebyggelse i närheten av järnvägen, vägar och verksamheter. En ökad exploatering och ökad befolkning innebär generellt mer trafik och ökade transporter varför frågor rörande buller särskilt måste beaktas inom ramen för planen och tillhörande MKB. En risk finns att den exploatering som sker leder till sämre luftkvalitet och ökat buller, framförallt i förtätningsområdena.

Ur bullersynpunkt kan en blandning av bostäder, service och verksamheter vara fördelaktigt då ny bebyggelse med exempelvis kontor kan planeras närmast spåret eller vägar och därmed fungera som bullerskydd mot bostäderna. Med rätt placering av bebyggelsen och med en genomtänkt planlösning finns dock möjligheter att även i bullerutsatta lägen skapa god ljudkvalitet. En bullerutredning behöver tas fram inom ramen för miljöbedömningsarbetet och FÖP:en för att identifiera problemområden och bullerspridning från de viktigaste bullerkällorna. Rätt planering kan minska utsattheten för buller i den framtida bebyggelsen. Lokalisering av vägar, bostäder, verksamheter och kontor spelar in och är av stor betydelse att studera vidare.

Risk

Förutsättningar

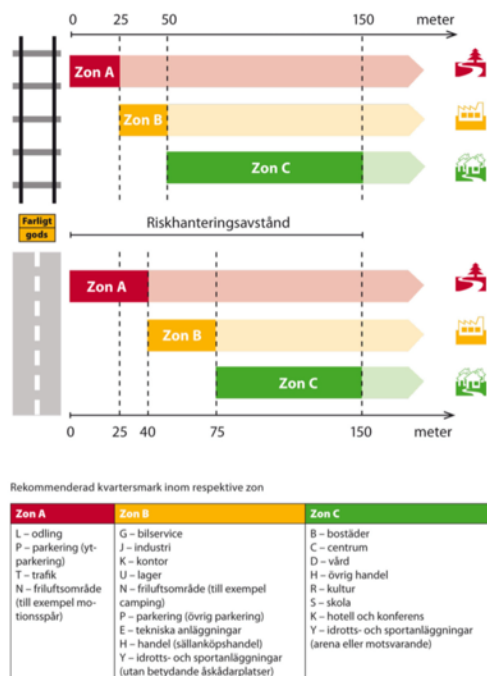
I planområdet är Nynäsbanan (järnvägen), väg 73 (Nynäsvägen) och väg 259 primära transportleder för farligt gods (vilket innebär transporter av t.ex. brandfarliga gaser, giftiga gaser och brandfarliga vätskor).

Inom planområdet finns Handens industriområde där småindustri och viss annan miljöfarlig verksamhet finns belägen. Dessa verksamheter kan vara störande genom exempelvis luftföroreningar och buller. De kräver normalt stora skyddsavstånd till närmaste bostadsbebyggelse. I Brandbergen, Skäggsmo och Kvarntorp finns mindre industriområden som utgörs av verksamheter inom småindustri, handel och mindre störande verksamheter.

Ett flertal olika lagar reglerar när riskanalyser ska göras. Enligt Plan- och bygglagen (2010:900) ska bebyggelse lokaliseras till mark som är

lämpad för ändamålet med hänsyn till boendes och övrigas hälsa. Att en miljökonsekvensbeskrivning vid behov ska tas fram, där påverkan på bland annat hälsa ska redovisas, regleras i miljöbalken (1998:808).

Nedan redovisas Länsstyrelsens rekommenderade skyddsavstånd för olika typer av markanvändning.

Rekommenderade skyddsavstånd från väg och järnväg samt olika typer av markanvändning.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Vid utveckling av planområdet måste hänsyn tas till befintlig infrastruktur och verksamheter inom och i planområdets närhet som kan medföra risk för de som kommer att bo eller röra sig inom planområdet. Planen innebär att fler människor kommer att leva och röra sig inom området och därmed utsättas för dessa risker. En övergripande identifiering och beskrivning av riskkällor behöver göras inom ramen för miljöbedömningsarbetet och FÖP:en för att tydligt sätt redovisa målkonflikter i förslaget och fungera som underlag för kommande detaljplanarbete. Förslagsvis utgår fördjupade bedömningar i det fortsatta MKB-arbetet ifrån tidigare genomförda riskutredningar och analyser inom planområdet samt i närheten av identifierade riskkällor.

Markmiljö

Förutsättningar

Naturvårdsverket har tagit fram generella riktvärden för förorenad mark (Naturvårdsverket rapport 5976, 2009). Riktvärden används för att uppskatta hur stor en förorening är och vilka risker den kan innebära. Riktvärdena skiljer på känslig markanvändning (KM) och mindre känslig markanvändning (MKM). Mindre känslig markanvändning avser mark för kontor, industri, vägar, etc. Det skarpare riktvärdet (känslig markanvändning) innebär att markkvaliteten inte ska begränsa valet av mark- eller grundvattenanvändning. Detta riktvärde används generellt vid byggande av bostäder och fri-/rekreationsytor i anslutning till dessa. Riktvärdena är inte juridiskt bindande värden.

Inom planområdet finns enligt Länsstyrelsens GIS-databas flera identifierade och misstänkt förorenade områden. Inom dessa har det antingen funnits eller finns ett antal verksamheter som på ett eller annat sätt kan ha förorenat mark och vatten.

Vissa fastigheter har fått en MIFO-klassning (metodik för inventering av förorenade områden) medan vissa enbart är identifierade men inte riskklassade. Inom området finns ett antal objekt identifierade som innehar måttlig och stor risk. Dessa är främst belägna i Handens industriområde.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Den förändrade markanvändningen med ökad bebyggelse innebär att markområden där det finns eller misstänks finnas föroreningar kommer att behöva utredas och sedan åtgärdas. För att inte människor och miljö skall utsättas för risker måste fördjupade undersökning och vid behov sanering av marken genomföras om exempelvis bostäder ska byggas inom riskområden. För att bostäder ska kunna byggas måste marken uppfylla Naturvårdsverkets riktvärden för känslig markanvändning (KM). Föroreningarnas innehåll och utbredning behöver utredas vidare inför de omfattande byggarbeten som stadsomvandlingen innebär. Inom ramen för FÖP- och MKB arbetet bör en översiktlig kartering/identifiering över misstänkt förorenade områden göras för att peka ut områden där risk för föroreningar kan misstänkas. Karteringen kommer göras utifrån befintliga underlag, MIFO-databasen med mera. Inför kommande detaljplaner bör mer detaljerade analyser samt fortsatt arbete med miljötekniska markundersökningar genomföras för att vidare studera föroreningens utbredning och omfattning.

5.2 Grön- och blåstrukturer

Biologisk mångfald och grönstråk

Förutsättningar

Inom planområdet finns områden som ingår i större sammanhängande grönområden, viktiga för biologisk mångfald och ett flertal andra ekosystemtjänster. Söder om planområdet möts de två gröna kilarna Hanvedenkilen och Tyrestakilen. Området som binder samman kilarna är utpekade i RUFS 2010 som ett svagt samband eftersom det är smalt och genomkorsas av både motorväg och järnväg som utgör barriärer. Planområdet innefattar även mindre tätortsnära grönområden och parker som med lokalt viktiga funktioner och naturvärden.

Kolatorps naturreservat i Vega innehar stor biologisk mångfald och höga naturvärden som framförallt är kopplade till gammal tallskog på kuperad hållmark. Området innehar även stort geovetenskapligt intresse på grund av att det här finns ett stort antal jättegrytor. Området ingår även som en viktig del av nordliga spridningssamband som sträcker sig från östra till västra delen av kommunen.

I norra Kvarntorp finns grönområden med höga värden för biologisk mångfald och många gamla träd. I södra Kvarntorp finns ett grönområde som, särskilt i de centrala delarna, har höga värden för biologisk mångfald. Här finns en flerskiktad skog med inslag av gamla träd, partier av sumpskog och hållmarkstallskog. Även dessa områden i Kvarntorp ingår som viktiga delar av det nordliga spridningssamband som sträcker sig från östra till västra delen av kommunen.

Även områden runt Söderby gård och Söderbyparkväg omgärdas av blandskog, lövskog och innehåller höga värden för biologisk mångfald. I västra brandbergen finns skogspartier av blandskog och barrskog på berg med inslag av bland annat sumpskog och hållmark.

Eskilsparken och Torvalla IP med omkringliggande skogsområden vid Handen är ett viktigt tätortsnära grönområde.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Den stora befolknings- och bebyggelseutveckling som planen innebär medför att viss naturmark kommer att behöva tas i anspråk. Vid arbetet med miljöbedömningen och MKB:n är det viktigt att studera hur bebyggelse planeras för att minimera negativa konsekvenser för den lokala, kommunala, och till viss del även regionala grönstrukturen.

För att inte riskera att ytterligare fragmentera kilarna genom den planerade bebyggelseutvecklingen är det viktigt att i den fortsatta planeringen ytterligare studera länkarna mellan kilarna samt arbeta med åtgärder för hur detta samband kan stärkas. Kommunen har, genom Ekologigruppen, tagit fram en rapport som belyser Ekosystemtjänster i Haninges regionala stadskärna. Övergripande förutsättningar beskrivna i denna PM är hämtade från denna rapport. Denna rapport kommer även ligga till grund för kommunens arbete med FÖPen samt som underlag för upprättandet av MKB:n.

Bilden visar de svaga gröna sambandet mellan Hanveden- och Tyrestakilen (Bild från rapporten Ekosystemtjänster i Haninges regionala stadskärna, Ekologigruppen, 2016).

Dagvatten och klimatanpassning

Förutsättningar

Miljökvalitetsnormer (MKN) infördes med miljöbalken år 1999 och är juridiskt bindande styrmedel för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa föroreningskällor. De flesta av miljökvalitetsnormerna grundar sig i krav från olika EU-direktiv och handlar oftast om högsta tillåtna halt för ett visst ämne i luft, mark eller vatten. Det finns två sorters miljökvalitetsnormer för ytvatten, ekologisk och kemisk status. Vid bedömningen av vattenförekomster och deras ekologiska status tas hänsyn till vad sjöns eller vattendragets naturliga tillstånd var innan människan påverkade vattnet. En sjö med god ekologisk status ligger därmed nära sitt naturliga tillstånd medan det för en sjö med dålig ekologisk status krävs omfattande åtgärder för att den ska återhämta sig.

Kommunen har två sjöar (Drevviken och övre Rudan) och två vattendrag (Husbyån och Vitsån) som räknas som vattenförekomster. I övrigt finns vattenförekomster i form av bland annat kustvatten- och grundvattenförekomster. Enligt kommunens Vattenplan (2011) håller, med ett par undantag (Sandemar och Dalarö), kommunens grundvatten god kvalitet medan flera av kommunens stora grundvattenreserver ligger i riskzonen för att förorenas. Ingen av kommunens ytvattentillgångar når ännu god ekologisk eller kemisk status. De vattendrag i kommunen som klassats som ytvattenförekomster är Vitsån och Husbyån. Husbyåns västra gren rinner genom Slätmosse som tar emot dagvatten från stora delar av Handen (Vattenplan för Haninge kommun, 2011).

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Planen förväntas leda till en ökad mängd dagvatten i förtätningsområdena. Dagvatten från verksamhetsytor, parkeringar och andra hårdgjorda ytor kan innehålla föroreningar och näringsämnen i form av exempelvis oljespill eller partiklar från erosion av vägbanor och däck. Utan rening kan föroreningar i dagvattnet nå grundvatten eller recipienter exempelvis Drevviken/Tyresån samt Husbyåns båda grenar, vilka, enligt kommunens dagvattenstrategi, redan idag är hårt belastade. Förtätning med en ökad andel hårdgjorda ytor, ökad befolkning och framtida klimatförändringar riskerar tillsammans att leda till negativ påverkan på kommunens vattenmiljöer, varför dagvattenhanteringen kommer att behöva studeras vidare. För att uppnå miljökvalitetsnormer i kommunens vattenförekomster krävs att det vatten som når recipienten är renare än idag. Utan rening riskerar dagvattnet att leda till negativa konsekvenser för regionens vattenmiljöer och dess flora och fauna. När befintliga bostadsmiljöer förändras och förtätas, är det viktigt att hänsyn tas till bland annat bostadsnära grönområdena, dess funktion i lokal skala samt buffert mot framtida påverkan som klimatförändringar. Inom ramen för det fortsatta planarbetet och MKB:n bör en övergripande dagvattenutredning tas fram som beskriver status och känslighet hos recipienter och studerar ytliga och övergripande avrinningsstråk.

Inom planområdet planeras för grönytor och trädplanteringar. En viktig funktion med dessa, förutom att bidra till grönare gaturum med bättre lokalklimat, är att infiltrera, rena och utjämna dagvatten som uppkommer vid både normala och extrema regn. En översiktlig dagvattenutredning bör innehålla principer för dagvattenhantering inom Haninge stad med utgångspunkt i kommunens

dagvattenstrategi samt översiktligt bedöma eventuell flödesproblematik, lågpunkter samt studera eventuella instängda/översvämmade områden. Den översiktliga dagvattenutredningen ska identifiera lämpliga lägen för samlad dagvattenhantering och ytlig avrinning för att möjliggöra att detta inkluderas i FÖP:en.

Klimatpåverkan

Förutsättningar

Användningen av fossila bränslen ökar halten av koldioxid i atmosfären vilket förstärker den naturliga växthuseffekten och ökar jordens medeltemperatur. Trafiken är en stor orsak till utsläpp av koldioxid och andra klimatpåverkande gaser.

Inom planområdet finns kollektivtrafik i form av buss och pendeltåg. Enligt en resvaneundersökning från 2011 sker ca 40 % av resorna mellan Haninge och Stockholms innerstad med bil. Korta resor inom kommunen (i genomsnitt 5 km), till södra eller norra delen av länet samt till övriga delar av Sverige sker till största del med bil. För att begränsa effekterna av klimatförändringarna måste utsläppen av växthusgaser kraftigt minskas, det blir därmed allt viktigare att både förändra människors resvanor och byta till andra drivmedel. Att främja hållbart resande är därför en central fråga i den kommunala planeringen.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

En befolkningsökning innebär totalt sett ökade utsläpp av växthusgaser till följd av bland annat ökad biltrafik, uppvärmning och energianvändning till en stor andel nya hushåll.

Tätare strukturer med ökad service skapar dock förutsättningar för minskad bilanvändning. Programområdet kommer i stort att ha goda kollektivtrafikförbindelser centralt i den nya stadsdelen, bussförbindelser samt möjlighet för gång- och cykel. De framtida invånarna i stadsdelen ges härmed goda förutsättningar till att välja alternativ till bilen. Tätare bebyggelsestrukturer är även positivt för utbyggnad av fjärrvärme, fjärrkyla och avfallshantering. Planområdets karaktär och diskussion kring hur planen kan utformas för att skapa minsta möjliga klimatpåverkan bör hanteras i den fortsatta planeringen. Huruvida planen skapar möjlighet för människor att resa kollektivt, alternativt gå eller cykla, bör beskrivas och studeras vidare inom ramen för MKB:n.

Strandskydd

Förutsättningar

Strandskyddet ska långsiktigt trygga att medborgarna har tillgång till strandområden genom allemansrätten. Dessutom ska strandskyddet bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. För att tillgodose syftena är det enligt huvudregeln förbjudet att inom strandskyddsområden vidta vissa åtgärder, bl.a. att uppföra nya byggnader.

Strandskyddet är ett generellt skydd och gäller på ett likartat sätt i hela landet. Bestämmelserna gäller oavsett om området är tät- eller glesbebyggt, om det finns gott om sjöar och vattendrag eller inte samt oavsett vilka naturtyper eller arter som finns i området. Naturen behöver inte vara extra skyddsvärd för att bestämmelserna ska gälla. Bestämmelserna gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag oavsett storlek. Det skyddade området är normalt 100 meter från

strandkanten både på land och i vattenområdet och inkluderar även undervattensmiljön.

Inom planområdet omfattas exempelvis Övre- och Nedre Rudansjön av strandskydd.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Kommunen är den som fattar beslut om dispens eller upphävande av strandskydd. Det krävs särskilda skäl för att bevilja dispens eller upphäva strandskyddet. Vid alla dispenser och upphävanden måste man lämna en fri passage närmast vattnet. Prövningen av frågan om särskilda skäl för dispens eller upphävande föreligger ska alltid omfatta påverkan på både friluftslivet och djur- och växtlivet. I lagen, miljöbalken 7 kap 18 c § anges sex särskilda skäl som kan medge dispens från strandskyddet.

Enligt 7 kapitlet 18 g § miljöbalken återinträder strandskyddet automatiskt när en detaljplan upphävs eller ersätts. Vid det fortsatta plan- och MKB arbetet bör analys göras beträffande om exploatering sker inom strandskyddat område, alternativt att strandskyddet återinträder vid upphävande eller förändring av befintliga detaljplaner. Inom planområdet är det exempelvis runt Övre- och Nedre Rudansjön som exploatering nära strandlinjen behöver studeras och hanteras inom ramen för MKB:n om denna exploatering blir aktuell.

5.3 Rekreation och stadsmiljö

Rekreation och friluftsliv

Förutsättningar

I förhållande till den bebyggda miljön är parker och grönsstrukturer i tätbebyggda områden viktiga för vardagsrekreation, promenader, lek, och estetisk uppskattning och trivsel. Dessa är särskilt betydelsefulla då de utgör viktiga rekreativvärden i vardagen, de innehåller ofta estetiska värden, ger och utgör tysta och vilsamma platser. De är även särskilt viktiga för grupper av människor som inte har möjlighet eller vilja att ta sig till de större naturområdena (exempelvis barn, äldre och funktionshindrade).

Inom planområdet finns ett flertal områden som är viktiga ur ett rekreation- och friluftsperspektiv. Rapporten Ekosystemtjänster i Haninges regionala stadskärna (Ekologigruppen, 2016) har definierat viktiga områden inom planområdet som är viktiga för kulturella ekosystemtjänsten som bland annat innefattar hälsa, fritidsupplevelser, tysta områden, estetiska värden m.m. Bland annat nämns här Södra Kvarntorp som huvudsakligen används för promenader och vardagsmotion. Skogen i Norra Söderby nyttjas flitigt för rekreation och här finns stigar, grillplats, utsiktsplatser, sittplatser och kojor för lek. Folkparken nämns som en av de viktigaste sociala målpunkterna. Verksamheterna är viktiga med kulturella aktiviteter som teater, festivaler, museum och marknader. Eskilsparken är en viktig central park i och med att det saknas andra parker av liknande storlek och karaktär i den centrala stadskärnan.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Vid förtätning finns risk att lokalt viktiga områden, som nyttjas av människor, riskerar att försvinna och rekreativsmöjligheterna minskar. Den största negativa påverkan på rekreativsområden kan förväntas uppkomma i de tätbebyggda områdena, både på grund av tät exploatering och ökat slitage. En bebyggelseutveckling nära grönområden, kan dock även skapa ökad tillgänglighet och områden som tidigare inte varit viktiga ur rekreativsynpunkt blir mer betydelsefulla. En utbyggnad av Vega med ny bostadsbebyggelse och pendeltågsstation pekas av Ekologigruppen (2016) ut som ett exempel på område att öka omkringliggande naturområdes betydelse som natur- och rekreativmark. Konsekvensernas betydelse beror dock på hur man väljer att bevara befintliga grönområden i stadsdelarna och om man väljer att tillskapa nya parker, vilket är betydelsefullt för lek, promenader, estetisk uppskattning och tillfredställande lokalklimat.

Viktigt är även att skapa ett varierat utbud av grönområden som bidrar med olika typer av värden. Dessa frågor kommer att studeras och hanteras i det fortsatta arbetet med FÖP:en och MKB:n. Bland annat kommer Ekologigruppens rapport att användas som underlag för denna analys.

Kulturmiljö och stadsbild

Förutsättningar

Inom planområdet finns ett antal kulturmiljöer som pekas ut som betydelsefulla kulturmiljöer på kulturmiljökartan i kommunens nya översiktsplan 2030 – med utblick till 2050. Exempelvis ligger Söderby gård i norra delarna av planområdet. Det är ett säteri bildat

på 1600-talet men med anor från järnåldern. Norr om Handen, i Kolartorp finns ett välbevarat torp. I detta område finns även en välbevarad mindre gårdsmiljö från 1900-talets första hälft. Kulturparken i Handen med gamla Folkets hus hyser bebyggelse som minner om det gamla Handen. Inom planområdet finns även Rudans gård en mangårdsbyggnad från 1700-talet samt ekonomibyggnader, torklada, tvättstuga och rester av en trädgård. I söder ligger Slätmossen som innehar industriminne och lämningar efter torvbrytning under 1900-talet.

Den tidiga flerbostadsbebyggelsen i centrala Handen kring Lillcentrum är tidstypisk och välbevarad med kulturmiljövärden som behöver beaktas. Den centrala stadsbilden präglas i övrigt till stor del av bebyggelse som tillkom på 1960- och 70-talen. Stadsbyggandet präglades då starkt av nya standardiserade byggmetoder. Bilismen satte en tydlig prägel på planeringen och här finns en omfattande lamellhusbebyggelse. Brandbergen karaktäriseras av flerbostadshus med blandade upplåtelseformer medan bebyggelsen runtom består av rad- och småhusområden. I väster ligger två företagsbyar. Vega är en helt ny hållbar stadsdel i Haninge.

Möjlig påverkan och förslag till fortsatt arbete

Hur konsekvenserna på kulturmiljöerna inom planområdet blir beror på hur ny bebyggelse och infrastruktur utformas och placeras i förhållande till berörda kulturmiljöer och dess värden. När Haninge stad växer och förtätas är det viktigt att förhålla sig till den plats som redan finns och ta hänsyn till befintliga strukturer men även skapa möjligheter för att tänka nytt, att tillföra variation och sammanfoga och skapa länkar mellan stadsdelarna och den splittrande

stadsbilden. Detta kommer vidare, på en övergripande nivå, att hanteras och beskrivas översiktligt i kommande MKB.

6. Fortsatt arbete med miljöbedömning och MKB

6.1 Fördelar med en övergripande MKB

Ur miljösynpunkt finns många fördelar att arbeta med miljöbedömningar i ett större sammanhang, framför allt när det gäller stora geografiska bebyggelseområden. Bland annat kan man bedöma miljökonsekvenser på en mer övergripande nivå, vilket för ett större område innebär att man tydligare kan belysa såväl strategiska frågor som kumulativa effekter. När tillräckligt många nya bebyggelsekvarter och aktiviteter tillkommit, trots att var och ens bidrag är förhållandevis litet, så uppkommer sammantaget negativa eller positiva förändringar. På grund av att det är miljön och människors hälsa som riskerar påverkas är det också på dessas villkor som effekterna bör utredas d.v.s. samlat i ett större perspektiv. Arbetet med en MKB för hela Haninge stad är ett utmärkt verktyg för att tydligare belysa sådana frågor. Detta minskar risken för ”omtag” i senare skeden, d.v.s. i detaljplaneskedet.

I och med att en regelrätt och omfattande MKB upprättas till FÖP:en är intentionen och bedömningen att inga separata MKB-dokument till efterföljande detaljplaner behöver upprättas. Även om detaljplanerna följer FÖP:ens intentioner kommer det dock att finnas specifika miljöfrågor som behöver fördjupas och utredas vidare i fortsatt planering. Vissa frågor påverkas i högre grad av

planerade markarbeten, exakta placeringar av bebyggelsen, våningshöjder etc. Exempel på fördjupade utredningar kan vara riskanalyser, bullerstudier, markundersökningar, naturinventering.

De frågor som behöver utredas vidare inom ramen för kommande detaljplaner föreslås då att redovisas i så kallade fördjupnings-PM som bifogas detaljplanerna. Fördjupnings-PM tas huvudsakligen fram för de detaljplaner som bedömts medföra betydande miljöpåverkan. Om någon efterföljande detaljplans förutsättningar, strukturer och syften förändrats helt i jämförelse med FÖPen, kan dock en fullständig MKB behöva upprättas till detaljplanen. I FÖPens MKB föreslås att ett underlag till kommande behovsbedömningar inklusive en avgränsning av betydelsefulla nyckelfrågor redovisas för olika delområden där risk för betydande miljöpåverkan kan föreligga.

De främsta fördelarna med att genomföra miljöbedömningsprocessen på en övergripande nivå, genom att ta fram en MKB för en FÖP är bl.a.

- Miljöfrågorna kommer in tidigt i planprocessen
- Övergripande och strategiska frågor tydliggörs och kan utredas i ett större sammanhang, t.ex. naturmiljöfrågor, trafikens utsläpp till luft, mark och vatten etc.
- En parallell och integrerad plan- och miljöbedömningsprocess innebär att miljöfrågorna kan påverka stadsstrukturen i ett tidigt skede.
- Effektiv planprocess med inriktning på medborgarinflytande och tydlighet i och med att även miljöbedömningen kräver samråd.

- Kunna föreslås gemensamma och övergripande skydds- och kompensationsåtgärder.

6.2 Metodik för bedömningar i MKB:n

Konsekvenserna av alternativen kommer att bedömas och redovisas i text. Bedömningarna bygger på relationen mellan befintliga värden, värdenas känslighet, frekvens och varaktighet av en påverkan samt omfattningen av förväntad miljöpåverkan. Omfattningen har två dimensioner: en geografisk, där skalan kan gälla enskilda områden eller hela planområdet, samt storleken av effekten, det vill säga hur stor andel som påverkas och i vilken grad. Generellt blir konsekvenserna större om påverkan inträffar ofta. En påverkan som sker mycket sällan kan dock få stora konsekvenser om den har en stor geografisk omfattning och stor påverkansgrad. För vissa miljöaspekter är varaktigheten viktig. Påverkan med stor omfattning men under en begränsad tidsperiod behöver exempelvis inte skada ett bevarandebestånd i samma omfattning som vid lång varaktighet.

Utifrån dessa utgångspunkter bedöms följande fem frågor om miljöaspekter vara viktiga att besvara och motivera där så är möjligt:

1. Är påverkan negativ eller positiv?
2. Hur ofta sker påverkan? (Frekvens)
3. Är påverkan temporär eller bestående? (Varaktighet)
4. Är påverkan stor eller liten? (Omfattning, påverkansgrad)
5. Hur stort värde har det som påverkas? (Värde)

6.3 Osäkerheter

De alternativ som kommer att studeras i MKB:n bör ses som principiella och långsiktiga utbyggnadsstrategier och inte som exakta eller i detalj studerade planförslag. I samtliga avsnitt i MKB:n kommer att anges ett övergripande resonemang kring om, hur och på vilket sätt utbyggnaden och föreslagna strategier medför stora eller små konsekvenser för respektive miljöaspekt.

I dagsläget är det osäkert om luft- och bullerberäkningar behöver göras för hela stadsdelen eller om enbart utvalda mer trafikerade gaturum kommer att studeras. När pågående trafikanalys är färdig ses omfattningen av buller- och luftutredningen över.

6.4 Behov av fortsatta utredningar

Kompletterande utredningar inom olika frågeställningar bör tas fram inom ramen för FÖP- och miljöbedömningsarbetet alternativt i det efterföljande arbetet med detaljplaner. När och under vilket skede som respektive utredning tas fram beror på hur detaljerat underlaget måste vara för att kunna utreda respektive fråga. Nedan är några exempel på utredningar som bör tas fram under miljöbedömningsarbetet och som identifierats från start.

Utsläpp till luft:

- I MKB-arbetet bör spridningsberäkningar avseende partiklar (PM10) och kvävedioxid (Nox) genomföras för att se om det finns några kritiska gaturum som behöver omformas med avseende på gaturumbredd, hushöjder etc. Beräkningarna utgör ett betydelsefullt underlag till MKB:n och stadsstrukturen. Spridningsberäkningar bör

göras för båda tidsatta scenarierna av planförslaget.

Buller och vibrationer:

- En trafikbullerutredning bör tas fram för båda utbyggnadsscenarierna. I denna bör både väg-och spårtrafik ingå. Särskilt bullerutsatta lägen bör särskilt identifieras och eventuella anpassningsförslag diskuteras. Denna utredning utgör ett viktigt underlag till MKB-arbetet samt den framtida stadsstrukturen

Risker och störningar:

- Risker från transporter med farligt gods på väg samt järnväg bör utredas i MKBn. Förslagsvis utgår MKBns resonemang och bedömningar från tidigare framtagna riskanalyser utmed angränsande transportvägar inkl. järnvägen. Om det finns ytterligare riskobjekt inom FÖP-området identifieras dessa i MKBn.
- Detaljerade riskanalyser bör tas fram vid planering av bostäder/service/arbetsplatser inom rekommenderade skyddsavstånd från aktuella riskobjekt (väg, järnväg och eventuella verksamheter m.m.). Detta bedöms med fördel utföras i detaljplaneskedet.

Markföroreningar:

- I nuläget bedöms redan framtagna kunskapsunderlag och markundersökningar vara tillräckliga som underlag till MKB- arbetet. MKB:n kommer att föreslå behov av fortsatta undersökningar och tillvägagångsätt kring hantering av förorenade områden, inför kommande detaljplaner och genomförandeskede. Om eventuella nya

kunskaps-underlag eller uppgifter framkommer, kan behovet av nya utredningar behöva ses över.

Yt- och grundvatten:

- I en övergripande dagvattenutredning för hela planområdet bör det framgå hur dagvattnet ska renas, fördröjas och omhändertas och vilka gemensamma åtgärder som bör vidtas för att undvika påverkan på recipienter samt översvämningar i lågpunkter m.m. Lämpliga platser för samlad dagvattenhantering bör studeras och pekats ut.

7. Referenser

Ekologigruppen (2016), *Ekosystemtjänster i Haninges regionala stadskärna*.

SLB (Luftföroreningskarta),
<http://slb.nu/slbanalys/luftforeningskartor/>.

Vattenplan för Haninge kommun (2011), Haninge kommun.

Haninge stad, stadsutvecklingsplan (2016), Samrådsversion 2016-10-26, Haninge kommun.

Översiktsplan 2030 – med utblick till 2050 (2016). Antagen av kommunfullmäktige 2016-11-07, Haninge kommun.

Analys av Resvaneundersökning i Haninge kommun (2011), Haninge kommun.